

Tehnologija in suverenost

I

Skozi zgodovino se ponavljajo primeri, da človek ni sposoben verjeti informaciji, ki je v nasprotju z njegovo vnaprej ustvarjeno sodbo.* Ameriška zgodovinarica Barbara Tuchman v svoji knjigi »Practicing History« navaja primer japonskega napada na Pearl Harbor. Kljub znanemu dejstvu, da so Japonci že enkrat prej, leta 1904, začeli rusko-japonsko vojno z nepričakovanim napadom na rusko mornarico, so ameriške oblasti možnost podobnega manevra leta 1941 zavrnila: »Imeli smo japonsko šifro, opozorila z radarja, natančna poročila naše obveščevalne službe . . . vse dokaze smo imeli na dlani, pa si jih nismo hoteli pravilno razlagati, tako kot Nemci leta 1944 niso hoteli verjeti v izkrcaje v Normandiji«. Tuchmanova meni, da »ljudje nočejo verjeti temu, kar se ne ujema z njihovimi načrti ali ne ustreza njihovim poprejšnjim dejanjem«.

Kadarkoli pride v svetu do veliki spremembe, jo strukturne moči skoraj po pravilu zavračajo in se oklepajo svojih starih prepričanj. V preteklosti je do sprememb prihajalo počasi in lahko smo se nanje prilagajali, v zadnjih letih pa se svet spreminja s hitrostjo, ki v zgodovini nima primere. Tisti, ki odločajo o pomembnih stvareh v politiki in gospodarstvu spoznavajo, da sprememb ne sprožajo njihove odločitve, ampak tehnologije, ki jih le megljeno razumejo.

II

Približno 85% vseh znanstvenikov, ki so kdajkoli živeli na našem planetu, jih živi ta trenutek. Na voljo imajo izpopolnjene instrumente in odlične možnosti za ustvarjalno delo in prav nič čudnega ni, da prihaja do sprememb hitreje, kot kdajkoli prej. Dr. Carver Mead s kalifornijskega Inštituta za tehnologijo pravi: »Celotna industrijska revolucija je povečala produktivnost za faktor 100, medtem ko jo je mikroelektronska že do sedaj za faktor več kot milijon – in temu še ni videti konca«. Ogromnih posledic najnovejše tehnološke revolucije politiki še niso doje-

Politike in diplomate po naravi stvari privlači politična zgodovina vzponov in padcev nacionalnih držav, kaj malo pa jih zanima zgodovina znanosti – in to še

* Ni dvoma, da je razumevanje procesov v svetu nujno za lastni razvoj. V tem smislu nameravamo začeti z bolj sistematičnim objavljanjem razprav in esejev tujih avtorjev o posameznih problemih mednarodnih odnosov. Izbor besedil bo skušal zadovoljiti predvsem dva kriterija. Prvič, gre za razprave, ki imajo trajnejšo pojasnjevalno moč o bistvu pojavov v življenju držav in narodov, posebno v razpoznavanju vzročnosti in zakonitosti ter osnovnih tendenc v mednarodni skupnosti. In drugič, številni tradicionalni pojmi – moč, sila, ravnotežje sil, suverenost, samoopredelitev itd. – v stalno spreminjajočem se okolju dobivajo nove vsebine in razlage. Enoznačne in stalno veljavne definicije tudi o najbolj temeljnih pojmihi in procesih preprosto niso več mogoče, saj spremembe zahtevajo vedno nove interpretacije.

Za nas Slovence, ki smo v mednarodno političnem smislu zelo mlad narod, je seveda védenje in razumevanje pravne narave mednarodnih odnosov neizogibna nujnost. Zavest (védenje in lastno mišljenje) o vsebini odnosov med državami in narodi je vsekakor sestavni del dozorevanja naroda v političnem smislu – narod, nacija, državnost – varnost. Razumevanje tega je tudi temelj za oblikovanje t.i. nacionalnega interesa, ki ga vsak narod vedno oblikuje v odnosu do drugega in ki je v odnosih med državami prvenstveno politična in ne jezikovno politična kategorija. Slovenci smo namreč v tisti fazi narodovega razvoja, ko je oblikovanje tega dela nacionalne zavesti neizogibni sestavni del postavljanja na lastne politične noge.

Naš namen je torej širiti povsem določena znanja o tistem delu nacionalne (mednarodne) zavesti, ki je pri večini evropskih in nam sosednjih narodov že davno oblikovan (Op. uredništva).

dotatno zapleta razumevanje tega, kar se danes dogaja. Neverjetno je, da znane zgodovinske knjige komajda omenjajo vpliv znanosti na tok zgodovinskih dogodkov. Platon je zabeležil, da celo v stari Grčiji filozofi niso kaj prida cenili ljudi, ki so se ukvarjali s tehničnimi poklici in so jih porogljivo imenovali »graditelji strojev«: »Preziraš tako tehnika kot njegovo umetnost in ne dovoliš svoji hčeri, da se omoži z njegovim sinom, niti svojemu sinu, da se oženi z njegovo hčerjo.« Od takrat pa do danes se ta odnos ni bistveno spremenil, čeravno znanstveni dosežki odločilno presegajo v vsebino dogajanj na nacionalni in mednarodni ravni.

Dobra ilustracija povedanega je primer sovjetskega satelita Sputnik, ki so ga izstrelili 4. oktobra 1957. Reakcije na izstrelitev so bile v svetu deljene: Dr. Edward Teller je menil, da so Združene države »izgubile bitko, pomembnejšo od Pearl Harborja«, medtem ko je predsednik Eisenhower dejal takole: »Satelit me niti najmanj ne skrbi. Ne vidim, kaj bi bilo v tem pomembnega s stališča varnosti, razen morda . . . , da to jasno kaže, da so sovjetski znanstveniki močno napredovali v domači raketni tehniki«.

Ne glede na prve reakcije je danes nedvomno jasno, da je izstrelitev Sputnika potegnila za seboj razvoj satelitske tehnike, ki je za vedno spremenila svet. Spodbudila pa je tudi ZDA, da so zastavile in uresničile svoj vesoljski program, ki je pripeljal človeka na Luno.

Do informacijske revolucije je prišlo zaradi zблиževanja (konvergence) računalnikov in telekomunikacij. Novinar O'Neal je zapisal, da ta revolucija »priganja k zlomu starega reda, pospešuje hitrost družbenih in političnih sprememb, oblikuje obveščeno in politično aktivno javnost ter s publiciranjem razlik med ljudmi in narodi neti konflikte«.

Informacijska tehnologija tudi bistveno vpliva na stopnjo razvoja vseh vrst znanosti, saj je danes mogoče v nekaj minutah napraviti izračune, za katere so še včeraj potrebovali leta in leta. Obseg znanja se podvoji na 13 do 15 let. Industrijsko družbo počasi nadomešča nova doba informacijske družbe, kar pa ne pomeni, da bo industrijsko proizvajanje izginilo ali postalo nepomembno. Gre za to, da bo industrija v prihodnje (kakor se to trenutno dogaja s kmetijstvom) proizvajala več izdelkov za več ljudi z manj dela oziroma napora in da se bo pomen intelektualnega kapitala, investiranega v software in sisteme v primerjavi s kapitalom, investiranim v zgradbe in opremo, relativno povečal.

III

Informacijska revolucija spreminja globalno ekonomijo, transformira nacionalne politične in gospodarske ustanove ter spreminja cilje zunanje politike in metode za njihovo uresničitev.

Spremembe takšnega obsega z razlogom vznemirjajo večino svetovnih struktur moči. Slaba povezanost med učinki nove tehnologije in delovanjem (starih) političnih procesov tako v vladnih in poslovnih krogih kot tudi družinah, je pogosto povzročala nemire, spremembe sistemov vrednot in celo revolucije. Širjenje osnovnega medicinskega znanja jemlje moč vaškim vračem, prav tako širjenje informacij o drugih načinih življenja v drugih državah ogroža veljavnost nekaterih uradnih doktrin in s tem temelje moči nekaterih vlad.

Znanje je od nekdanj dajalo moč tistim, ki so ga imeli in ga znali uporabljati, zato je širjenje informacij med veliko število ljudi znanilec premikov v strukturah moči. Še več: s tem se spreminjata sama narava in definicija pojma nacionalne suverenosti.

Veljavna načela o nacionalni suverenosti ob nastanku seveda niso imela seda-

nje vsebine; s časom so se le-ta razvijala in spreminjala, pri čemer so se oblastne strukture vsakič sproti upirale spremembam definicije, na kateri je do tedaj počivala njihova avtoriteta.

Koncept suverenosti je verjetno prvič organizirano predstavil francoski učenjak Jean Bodin konec 16. stoletja. Zavzemal se je za neomejeno in avtokratično državo, katere moči ne bi dušil noben zakon. Kralji so se s tako idejo strinjali, oporekali pa so ji mnogi drugi, vključno z Johannesom Althusiusom, ki je menil, da mora biti moč države omejena z zakoni Boga in Narave ter z družbeno pogodbo med vladajočimi in vladanimi.

Definicijo suverenosti, ki v skoraj nespremenjeni obliki velja še danes, pa je podal sijajni holandski pravnik Hugo Grotius. Grotius je opredelil suverenost v najširšem smislu »kot tisto moč, katere dejanja niso predmet kontrole drugih, v tem smislu ta moč ne bi mogla postati neveljavna zaradi delovanja katerekoli druge človeške volje«. Ta definicija vsekakor vsebuje različne vidike uporabe (practiciranja) moči.

Eden temeljnih prerogativov, ki so si ga lastile vse suverene vlade od starodavnih časov dalje, je bil, doseči svoje nacionalne interese z vojskovanjem. Danes ta vidik suverenosti resno omejujejo učinki informacijske tehnologije. Nihče ne more, na primer, zanikati ogromnega vpliva televizije na frustracijo ciljev ameriške vlade v Jugovzhodni Aziji. Splošno védenje o tem, da vojna povzroča nasilje in smrt je eno, biti priča prelivanju krvi na bojišču in razkladanju krst s padlimi vojaki, pa povsem drugo. Še dolgo bomo najbrž razpravljali, ali je bil Vietnam izgubljen na daljnem bojišču ali na domači fronti, v glavnem pa se bomo strinjali, da je imela televizija na Američane doma glede tega velik vpliv.

Ko so se Britanci zapletli v vojno zaradi Falklandskih otokov, so bili glede novinarskega pokrivanja dogodkov hudo restriktivni. Vprašanje je, če bi lahko svoje vojaške operacije uspešno izvedli tudi pod budnimi očmi TV kamer. Vsekakor pa se pravila novinarskega poročanja v Ameriki in Veliki Britaniji zelo razlikujejo. V ZDA smo lahko v časopisih prebrali imena naših agentov na drugi strani Oceana in natančno sledili premikom naših vojaških enot, čeravno smo imeli v državi skoraj izredno stanje.

Takšni primeri vzbujajo začudenje med domačimi in tujini opazovalci. Aleksander Solženjcin je leta 1978 v svojem govoru na Harvardu na primer rekel: »Na eni strani heroiziramo teroriste in objavljamo zaupne zadeve, pomembne za nacionalno obrambo, na drugi strani pa nesramno vdramo v privatna življenja znanih ljudi«.

Takšne stvari vsekakor delujejo na učinkovitost političnega vodenja. Poznamo pogovor, da »se nihče ne more delati junaka pred lastnim slugo«, in zdi se, da je televizija v tem smislu postala »sluga« državnikov sodobnega sveta.

V času, ko nihče resno ne ogroža naših meja in neodvisnost, se lahko vprašamo, ali bi bila naša demokratična vlada sploh sposobna izvesti neko resno vojaško akcijo s hudimi žrtvami, pri tem pa bi jo spremljali TV žarometi? Če je odgovor »ne«, potem to pomeni, da se je pomemben vidik nacionalne suverenosti bistveno spremenil.

IV

Podoben pojav lahko opazimo na področju notranje politike.

Kvaliteta, hitrost in narava informacij, ki jih širijo množični mediji, so spremenile odnos med ljudstvom in njegovo vlado. Predstavniska vlada v Ameriki se spreminja. Informacijska tehnologija je omogočila politikom, da zaobidejo tradici-

onalne politične strukture, na katerih je praviloma slonelo redno delovanje vlade in se namesto tega obrnejo k televiziji. Pričela sta se kruziti tradicionalno vezivo partijske discipline kot tudi načelo konsenzusne vlade. Neposredno soočanje političnih nasprotnikov na ekranu je lahko sicer dobra TV drama, ki pa pogosto prinaša slabe politične odločitve.

Dnevni red dogajanj na notranji in mednarodni sceni vse bolj določajo množični mediji, politiki pa veliko časa in energije porabijo za ukvarjanje s krizami in pseudo-krizami, ki so jih kot take opredelili mediji. Vse to gre seveda na škodo reševanja pravnih problemov, dolgoročnega načrtovanja in treznega razmišljanja.

Tradicionalno dvostrankarstvo v ameriški zunanji politiki je postalo žrtev novih delitev. Tako imenovane »TV dokumentarne drame« ki so pol resnica in pol izmišljotina, poizkušajo spreminjati pretekle dogodke. Stapljanje medijev in sporočil je ustvarilo situacijo, v kateri je po Danielu Boorstinu »vedno večji delež naše izkušnje in tega, kar vidimo, slišimo in beremo, sestavljeno iz psevdo-dogodkov«.

Takšne vrste informacije so le izjemoma zanesljiva osnova za dobro politične presoje, označujejo pa dobo, v kateri živimo. Gre za dobo, v kateri Jaser Arafat deluje s pomočjo svojega svetovalca za tisk, v kateri ugrabitelj ladje Achille Lauro in hladnokrvni morilec starejšega človeka Mohamed Abbas nastopa na ameriški TV mreži (istočasno ga pa vneto išče roka pravice), v kateri Iranci paradirajo pred TV kamerami in se sovjetski predstavniki redno pojavljajo na ameriški televiziji.

Predstavniška oblast, kakršno so si zamislili »Očetje ustanovitelji«, ne deluje več tako, kot je bilo prvotno načrtovano. O starih odnosih je treba na novo razmisliti – vsekakor pa je za ta trenutek mogoče reči, da je uporaba informacijske tehnologije daleč prekosila politične procese.

Ta ugotovitev ne velja le za države Zahoda. Demokratične družbe se torej spopadajo s problemom prilagajanja povsem novi opredelitvi suverenosti, vendar pa imajo zaprte družbe tipa Sovjetske zveze še veliko večje težave. Pri njih gre za dva problema. Prvič, komunistični režimi so se zmerom zanašali na svojo sposobnost kontrole tega, kar so njihovi državljani videli in slišali – ta kontrola pa se je začela rahljati. Tudi meje so postale bolj propustne za radijske in televizijske kanale kot tudi avdio in video trakove, ki jih je mogoče kopirati in uporabljati tudi v politične namene. Drugič, pri Sovjetski zvezi gre tudi za vprašanje, ali bo lahko še naprej vodilna sila na področju znanosti. Sodobno znanstveno raziskovanje zahteva namreč dostop do velikih bank podatkov na oddaljenih lokacijah. Če ima dostop do podatkov le majhna skupina ljudi (kot je bilo to do sedaj), je napredek počasen; če pa se dostop do super računalnikov in bank podatkov odpre številnejšim skupinam, popusti kontrola države nad temi podatki. Prava Hobsonova dilema, ki se bo s časom še zaostrila!

Krhanje vladne kontrole nad delovanjem ustanov ter življenjem in delom državljanov postaja očitno tudi na Zahodu. Poudarjanje nacionalne suverenosti in vsega političnega je imelo za posledico vladno kontrolo nad velikimi deli družbenega življenja – od zdravstvenega varstva do težke industrije. Kako težka je nadzorna funkcija vlade v sedanji informacijski dobi, pa je zapisal ekonomist George Gilder: »Jeklarna je tipična industrija prejšnje dobe, vlada jo je lahko urejala in nadzorovala. Output je bilo mogoče točno izmeriti in na vsaki točki kontrolirati. Kot nasprotje temu stoji tipično produkcijsko sredstvo nove informacijske dobe: človek z računalnikom in dostopom do bank podatkov širom po svetu, ki načrtuje mikročipe fantastičnih zmogljivosti. Čipe je mogoče izdelovati na podlagi software programov, sestavljenih iz kodiranih zaporednih elektronskih impulzov, ki se lahko izmuznejo kakršnikoli izhodni kontroli in se lahko uporabijo za proizvodnjo

čipov kjerkoli na svetu«. Po mnenju G. Gilderja so silikonski kompilatorji »povzročili globok jez med interesi podjetnikov in interesi njihovih nacionalnih vlad«, ki se bo s tehnološkim razvojem še poglobljal.

V

Naraščajoča nesposobnost suverenih vlad, da v času informacijske dobe urejajo zadeve, za katere so tradicionalno zadolžene, bo imela velike posledice na področju zunanje politike.

Nedavno tega je neko privatno podjetje prisililo svetovno velesilo, da je spremenila svojo politiko. Gre za francoski privatni satelit Spot, ki so ga izstrelili leta 1986 – s tem je bilo konec vladnega monopola nad fotografijami iz vesolja. Ko so se po katastrofi v Černobilu Spotove fotografije pojavile na naslovnica svetovnih časopisov, je bila namreč Sovjetska zveza prisiljena spremeniti svojo zgodbo in priznati, da gre za mnogo resnejši dogodek, kot je spočetka trdila. Moč uporabe neke informacije se je preselila iz vladnega v privatni sektor. Dogodek pa je izpostavil še eno dilemo: kar je Spot odkril v Černobilu, lahko odkrije tudi na različnih ameriških lokacijah. Amerika nima cenzure glede objave Spotovih fotografij (kot je to v primeru objave fotografij Landsata).

Natančnost Spotovih fotografij je izredna, odstopanja sežejo do desetih metrov, razvoj bo najbrž pripeljal še do večje preciznosti. Mednarodne tiskovne agencije se bodo opremile z lastnimi sateliti, saj jih bo nakup veljal manj kot, denimo, prenos Olimpiade. Ko bo prišlo do tega, pa se bodo varuhi nacionalne varnosti v vesolju spopadli z zagovorniki svobodnega razpolaganja z informacijami.

Politična dilema, ki jo je sprožil Spot, se je še bolj zaostрила, ko je Sovjetska zveza ponudila vsakemu, ki je pripravljen plačati, visoko kvalitetne optične instrumente, pri katerih so odstopanja le še pet metrov.

Nacionalna pravila, vključno s tistimi iz Obrambnega ministrstva in tistimi iz tajne direktive predsednika Carterja iz leta 1978 (omejevala so moč civilnih satelitov) postajajo tako neučinkovita. Lahko se le vprašamo, kako bi potekali dogodki, če bi Spot 8. decembra 1941 pokazal fotografije Pearl Harborja, ko smo svetu dopovedovali, da je ameriška mornarica nepremagljiva. Jasno je, da bodo države vedno težje nekaj trdile in zagovarjale, če vlada ne bo nadzirala »vohunov na nebu«.

Pomemben tradicionalen vidik nacionalne suverenosti je bila vedno tudi pravica države, da izdaja svoj denar in določa njegovo vrednost. Vrednost valute, ki so jo v preteklosti določali monarhi, ni vedno ustrezala resničnosti. V 17. stoletju so amsterdamski bankirji pričeli kovance tehtati in šele po tem proglašati njihovo pravo vrednost v kovini. Vendar pa so govorili maloštevilni publiki in jih ni bilo slišati izza mestnih zidov. Današnja tehnologija pa v nekaj minutah objavi tržno ocenjeno vrednost posameznih valut po vsem svetu.

Priče smo bliskovitemu nastajanju novega mednarodnega finančnega sistema, ki se od starih bistveno razlikuje po tem, da ga niso ustvarili ne politiki, ne ekonomisti, ne veliki bankirji ali finančni ministri, prav tako novi sistem ni nastal za konferenčno mizo na najvišji mednarodni ravni, pač pa ga je ustvarila tehnologija. Možje in žene, ki so povezali naš planet s telekomunikacijami in računalniki, se verjetno niso zavedali, da sestavljajo globalni denarni trg, ki bo nadomestil bretton-woodske sporazume in sčasoma spremenil politične strukture. Svetovni trgovci z denarjem so nemudoma premaknili tržišče svojih trgovskih poslov k novi svetovni elektronski infrastrukturi in s tem ustvarili nov mednarodni monetarni

sistem z informacijskim standardom, medtem ko je le peščica politikov dojela možnosti, ki jih nudijo takojšnje globalne komunikacije.

Informacija o diplomatski, fiskalni ali monetarni politiki neke države se danes takoj prenese na več kot dvesto tisoč monitorjev v številne denarno trgovske centre v svetu. Kljub temu pa veliko ljudi še vedno ne razume, za kaj v resnici gre. Finančni ministri, ki zagovarjajo zdravo monetarno in fiskalno politiko, pričenjajo dojemati, da je nova tehnologija na njihovi strani; politiki, ki se želijo izogniti odgovornosti za posledice svojih ne dovolj premišljenih dejanj pa spoznavajo, da jih bo novi informacijski red udaril po glavi.

VI

Kot vsak tehnološki napredek tudi novi informacijski standard povzroča med svetovnimi strukturami moči določeno nervozo. Hitro širjenje informacije vedno spreminjalo družbe in tudi način delovanja vlad. Najbolj dramatičen primer te dinamike v Združenih državah je bil primer gibanja za državljanske pravice. Kar sto let večina Američanov ni opazila obžalovanja vrednega položaja črnškega dela prebivalstva. Ko pa je televizija v njihove hiše prinesla podobo zlobnega Bulla Connorja s njegovimi psi in biči, so naenkrat ugotovili, da je s položajem črncev nekaj hudo narobe. Gibanje za državljanske pravice je dobilo velik zamah in spremenilo politično geografijo države.

Svetovno finančno tržišče se ne bo najbrž nikoli več potegnilo nazaj za državne meje, ki so sicer postale propustne za denar in ideje. Tržišča niso več točke na zemljevidu, ampak podatki na monitorju. Strukturam moči je težko kar naenkrat verjeti presoji denarnih trgovcev, ki sproti prevajajo odločitve politikov v nove denarne vrednosti. Vendar se je povsem nesmiselno razburjati nad dejstvom, da sedaj svetovno tržišče določa vrednost nacionalnim valutam, kot bi se bilo nesmiselno jeziti na termometer, ki je pokazal vročino.

Nastali položaj mnogim vladam ni všeč, saj informacijski standard pomeni napad na njihovo suvereno moč. Če v preteklosti neki državi ni ustrezal način določenega finančnega standarda (zlate podlage, sporazumov iz Bretton Wooda ipd.), je preprosto sklicala tiskovno konferenco in se izločila iz sistema. V zgodovini se je to večkrat zgodilo. Danes kaj takega ni mogoče: tudi če bi se država želela izločiti iz sistema informacijskega standarda, bi tržišča še naprej postavljala ocene vrednosti njene valute.

Informacijski standard bo najbrž še dolgo v rabi, prav tako tehnologije, na katerih sloni. Pozitivna stran tega je, ker bo to pomenilo določen pritisk na vlade, da bodo morale sprejemati zdrave fiskalne in monetarne ukrepe, ki bodo v obratni smeri krepili mednarodno finančno sodelovanje. Po eni strani bodo države težile k uresničevanju svojih nacionalnih interesov, po drugi strani pa bo naraščal pritisk k harmonizaciji različnih gospodarskih politik. Napredek v tem smislu je že mogoče videti.

VII

Kar zadeva zunanjo politiko, nova tehnologija ustvarja nove koncepte suverenosti, sčasoma pa bo spremenila tudi cilje držav. Že leta 1945 je britanski zunanji minister Anthony Eden zabeležil, da »sako uspešno znanstveno odkritje postavlja staro koncepcijo suverenosti v bolj nesmiselno luč«. V zgodovini je veliko primerov, ko je tehnologija vplivala na mednarodne odnose in spreminjala ravnotežje sil med državami, pa tudi deli družbe znotraj njih.

Vzemimo primer pomorske navigacije. Mornarji mnogih dežel so križarili po

oceanih in raziskovali tuje celine, le Evropejcem pa je uspelo, da so s pomočjo novega znanja o navigaciji skovali tudi politično dobiček. Zgodovinar Fernand Braudel je poudaril, da je »osvojitev odprtih morij dalo Evropi nekaj stoletij trajajočo nadvlado«. Zakaj pa tega znanja in tehnologije pomorske navigacije niso izkoristili tudi drugi pomorski narodi, ostaja zgodovinska skrivnost.

Primer vpliva tehnologije na mednarodne odnose iz novejšje zgodovine je prva eksplozija atomske bombe 16. julija 1945 v puščavi Alamogordo v Novem Meksiku. Dogodek je v hipu premaknil ravnotežje moči v svetu, odnosi med državami so se spremenili, vprašljiva je postala celo usoda našega planeta. Proces pa je deloval tudi v obratni smeri: znanstveniki so se zavedli potrebe po nekakšnem svetovnem zakonu, ki bi človeštvo varoval pred njegovimi lastnimi odkritji.

Mnogi bodo rekli, da nove tehnologije vplivajo na ravnotežje moči le začasno, osnovnih geopolitičnih interesov države pa ne morejo spremeniti. Takšen argument temelji deloma na dejstvu, da ima država (ZDA) zagotovljen stalen dostop do kritičnih surovin in da so zato dežele, ki te surovine posedujejo, za ZDA strateškega pomena. Takšen primer so naftne dežele na Bližnjem vzhodu, pa države, bogate z bakrom, titanom in drugimi rudninami. Še pred kratkim so se ljudje bojevali in umirali zaradi kontrole nad železom in jeklom porurskega bazena – kontrola nad njim je pomenila politično moč. Danes pa nekoč tako željena bogastva pomenijo obveznost in odgovornost. Relativni pomen določenih geografskih področij za vitalne interese nekaterih držav se bo spremenil v tolikšni meri, v kolikšni bodo nove tehnologije zamenjale nekoč bistvene surovine s plastiko ali sintetičnimi materiali.

Ko je druga svetovna vojna Ameriko odrezala od zalog kavčukovca na Daljnem Vzhodu, je država morala preiti na izdelke iz umetne gume. Bazične raziskave so bile končane že pred I. svetovno vojno, a tehnologije zaradi visokih stroškov niso razvijali. Vojna je Ameriko prisilila, da je tehnologijo ne glede na stroške izpopolnila in čez čas je izdelovanje umetne gume postalo tudi rentabilno. Pomen držav, ki so ZDA zalagale s kavčukovcem, je upadel.

Podobno se bo spremenila strateška pomembnost držav proizvajalk bakra in drugih naravnih bogastev.

Znanstvena odkritja in nove tehnologije bodo spremenile tudi diplomatske prioritete ter strateški pomen kriznih žarišč po svetu. Še pred nedavnim je veljalo prepričanje, da bo po svetu zavladovala tema, če bi prišlo do zapore Sueškega kanala. Tehnologija pa je medtem omogočila gradnjo velikih tankerjev, ki lahko plujejo okrog Rta dobre nade.

Hitrost spreminjanja na vseh področjih znanosti, tehnologije, ekonomije in politike je tolikšna, da je povzročila premik temeljev definicije nacionalne suverenosti in moči. Politični znanstveniki in državniki radi rečejo, da se generali običajno pripravljajo za boj v pretekli vojni, zdaj bodo pa najbrž sami obdolženi podobnih napak. Če voditelji v vladnih in poslovnih krogih ne opazijo sprememb v svetu zato, ker se po besedah zgodovinarke Tuchmanove »tisto, kar vidijo, ne ujema z njihovimi načrti ali že storjenim«, bodo skupaj z mnogimi drugimi, ki so storili podobno napako, utonili v pozabo. Zmagovalci jutrišnjega dne bodo tisti, ki bodo razumeli in obvladali spremembe.

Iz angleščine prevedla Sonja Čujovič; vir: Foreign Affairs, Winter 1988/89.